

Saksbehandler: Gard Lindseth og Kristin Fæhn

Referanse:

Sak KM 06/05

Sak MKR/AU 04.2/06

Saksdokumenter:

Ingen

Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn (KM-sak)

Sammendrag

Denne saken er en oppfølging og en videreføring av KM 2005 sak 06/05 – Norsk asyl og flyktningpolitikk. Formålet med denne saken er å vise hvordan kirken kan bli flinkere til å drive integrering i egen praksis og i de fellesskap vi er en del av.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd ber sekretariatet jobbe videre med saken og ber om å få saken opp til ny behandling på MKRs møte i september.

Saksorientering:

Bakgrunn:

KM 2005 behandlet sak 06/05 - Norsk asyl og flyktningpolitikk. I vedtakets punkt 6 kommer det følgende bestilling: *Kirkemøtet ber Kirkerådet vurdere å fremme en sak om integrering for Kirkemøtet 2006 når møtets hovedperspektiv er "en åpen kirke".* I tillegg til å være en oppfølging av dette vedtaket, fremmes saken om innvandring og integrering for KM 2006 fordi:

- Innvandring og integreringspolitikk har vært på den politisk agenda i over 30 år
- Integreringspolitikk handler om menneskeverd
- Temaet er høyaktuelt etter Muhammed-striden hvor religionens plass i det offentlige er tydelig synliggjort
- Kirken bør bidra til en debatt om samfunnets verdier og menneskers identitet

Formål

Formålet med denne saken er å vise hvordan *kirken kan bli flinkere til å drive integrering i egen praksis og i de fellesskap vi er en del av.*

De primære mottagere av dette dokumentet er de ulike nivåer og organer i Den norske kirke. Dokumentet viser hva som er gjort tidligere i kirken og det diskuterer hvor og hvordan kirken bør forbedre seg. Samtidig er det vanskelig å diskutere integrering uten å ha et bredere blikk utover samfunnet og mot de politiske myndigheter. De sekundære mottagere av dokumentet er således politiske myndigheter på ulike styringsnivå (kommune og stat).

1. Begrepsavklaring/definisjoner

I saksorienteringen vil det bli brukt en del begreper som det innledningsvis er nødvendig å definere.

Førstegenerasjonsinnvandrere: Personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Disse har altså på et tidspunkt innvandret til Norge.

Innvandrerbefolkningen: Omfatter førstegenerasjonsinnvandrere og deres etterkommere, dvs. personer født i Norge med to utenlandsfødte foreldre. Innvandrerbefolkningen er nå om lag 386 000 personer – Det er 319 000 førstegenerasjonsinnvandrere i Norge, og 68 000 personer er etterkommere.

Ikke-vestlige land= Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa

Tredje verden= Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika

Integrering: Integrering er det gjeldende prisnipp i norsk innvandringspolitikk. Det betyr at mennesker som kommer til vårt samfunn skal forstå våre normer og koder slik at de kan bli en funksjonsdyktig del av majoritetssamfunnet.

Assimilering: Med assimilering menes det en prosess som innebærer at noe/noen forvandles til å få en større likhet med eller bli identisk med de som bor der de kommer.

Integrering er noe annet enn assimilering. Målet er ikke at innvandrerne skal bli som oss. Snarere er integreringens mål at innvandrerne skal bli så kjent med samfunnet vårt at de kan

få kontroll over egen framtid og at de kan skape seg sitt eget liv i et nytt samfunn, uten å miste sin kulturelle eller etniske identitet. Denne saken handler om utfordringene med å integrere innvandrere som har en annen (ikke-vestlig) kulturell bakgrunn i kirken og i våre nærmiljøer.

2. Aktuelle tall, statistikk vedr. innvandring til Norge¹

I følge Statistisk Sentralbyrå flyttet 40 150 personer til Norge i 2005, mens 21 700 personer flyttet ut av landet.² Ved inngangen til 2006 var det 386 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge, noe som tilsvarer 8,3 prosent av befolkningen. Det er 319 000 førstegenerasjonsinnvandrere i Norge, og 68 000 personer er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. I alt 285 300 personer hadde innvandrerbakgrunn fra et ikke-vestlig land, noe som tilsvarer 74 prosent av innvandrerbefolkningen og 6,1 prosent av den totale befolkningen. En av tre førstegenerasjonsinnvandrere har bakgrunn fra et vestlig land. Det bor personer med innvandrerbakgrunn i alle landets kommuner, og 14 kommuner har flere enn 10 prosent. Oslo ligger klart på topp med 23,0 prosent, etterfulgt av Drammen (17,6 prosent) og Lørenskog (14,3 prosent). I alt 15 innvandrergrupper talte flere enn 10 000 personer pr. 1.1.2006. Personer med pakistansk innvandrerbakgrunn utgjør den største enkeltgruppen med 27 700 personer, etterfulgt av svensker (23 500), irakere (20 000) og dansker (19 100).

Det finnes tre lovlige veier inn i Norge for borgere av land utenfor EØS/Norden. Det er som arbeidsinnvandrere, gjennom familieinnvandring og som flyktning.

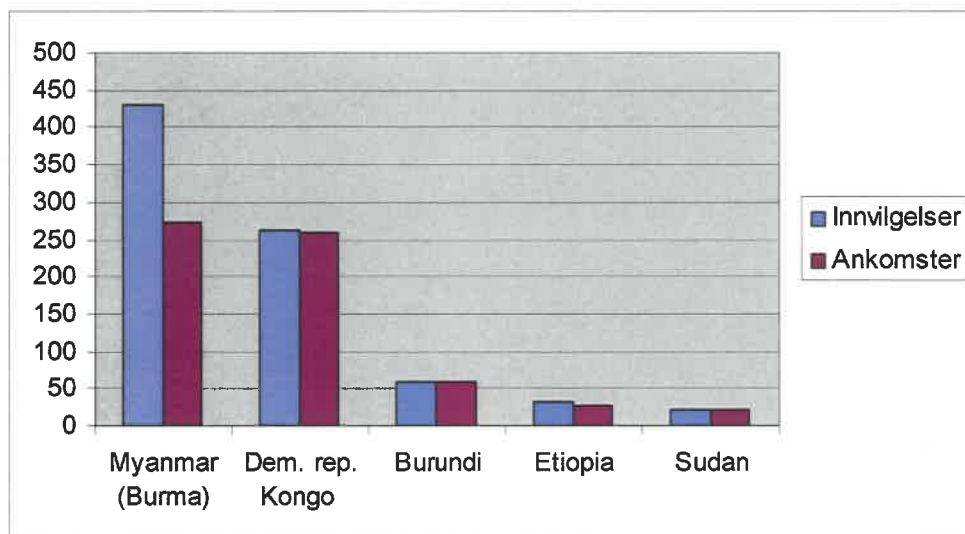
I 2005 var det et månedlig gjennomsnitt på 31800 utenlandske statsborgere med gyldig *arbeidstillatelse* i Norge. I alt 92 prosent av arbeidsinnvandringstillatelsene i 2005 ble gitt til borgere fra Europa. For øvrig ble fire prosent gitt til borgere fra Asia, to prosent til borgere fra Amerika og én prosent fra Oseania og Afrika.

Utlendingsmyndighetene innvilget i 2005 i overkant av 13 000 førstegangs *familieinnvandringstillatelser*. Det er tre hovedgrupper av familieinnvandrede. Den første gruppen er de som har funnet seg en ektefelle i Norge, eller de er barn av en som har funnet seg en ektefelle i Norge. Den andre gruppen er de som kommer fordi de har en ektefelle eller foreldre som har flyktet til Norge på grunn av krig i hjemlandet. Den tredje gruppen er de som har en ektefelle eller foreldre som har fått arbeid eller skal studere i Norge. Flest tillatelser ble gitt personer fra Thailand – drøyt 1000. Deretter fulgte tillatelser til irakiske og somaliske borgere, med i overkant av 900 tillatelser per land. Av dem som fikk familieinnvandringstillatelse i 2005 ble 40 prosent forent med en norsk eller nordisk borger, hovedsakelig som ektefelle.

Det er to måter å bli *flyktning* i Norge på; som overføringsflyktning/kvoteflyktning og som asylsøker. UDI innvilget opphold til i overkant av 940 overføringsflyktninger i 2005 (se Figur 1). Personer med bakgrunn fra Myanmar, Den demokratiske republikken Kongo og Burundi utgjorde til sammen 80 prosent av innvilgelsene i 2005.

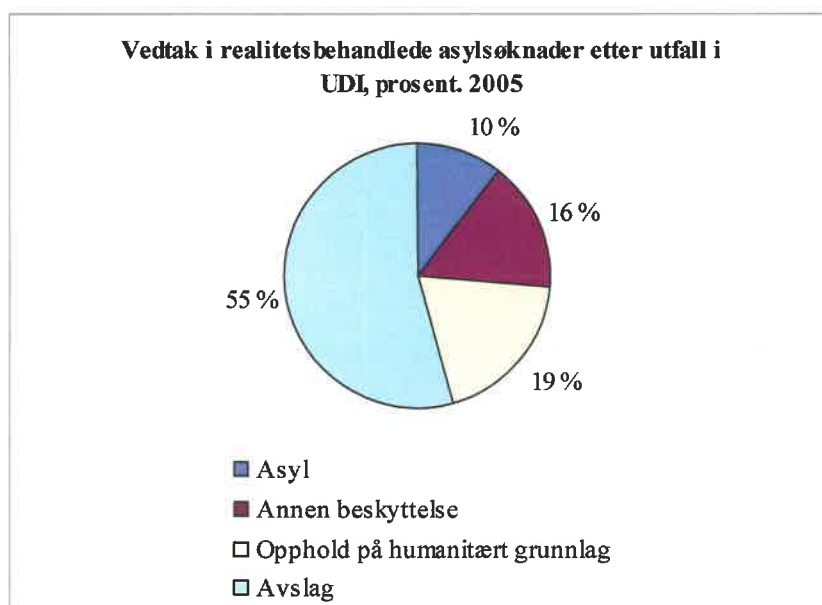
¹ Informasjon er hentet fra Utlendingsdirektoratets "Tall og Fakta 2005" og fra Statistisk Sentralbyrås nettsider: <http://www.ssb.no/innvbef/>

² For å regnes som henholdsvis utvandrer eller innvandrer må en ha til hensikt å oppholde seg i et land minst seks måneder og melde dette til folkeregisteret.

Figur 1. Innvilgelser og ankomster av overføringsflyktninger fordelt på fem største land. 2005

Når det gjelder asylsøknader, ble 45 prosent av de totale antall realitetsbehandlede asylsøknader innvilget opphold, noe som utgjør nærmere 2500 personer. Denne gruppen kan deles opp i 3 underkategorier (se Figur 2 og 3):

Figur 2. Vedtak i realitetsbehandlede asylsøknader etter utfall i UDI, prosent. 2005

Asyl

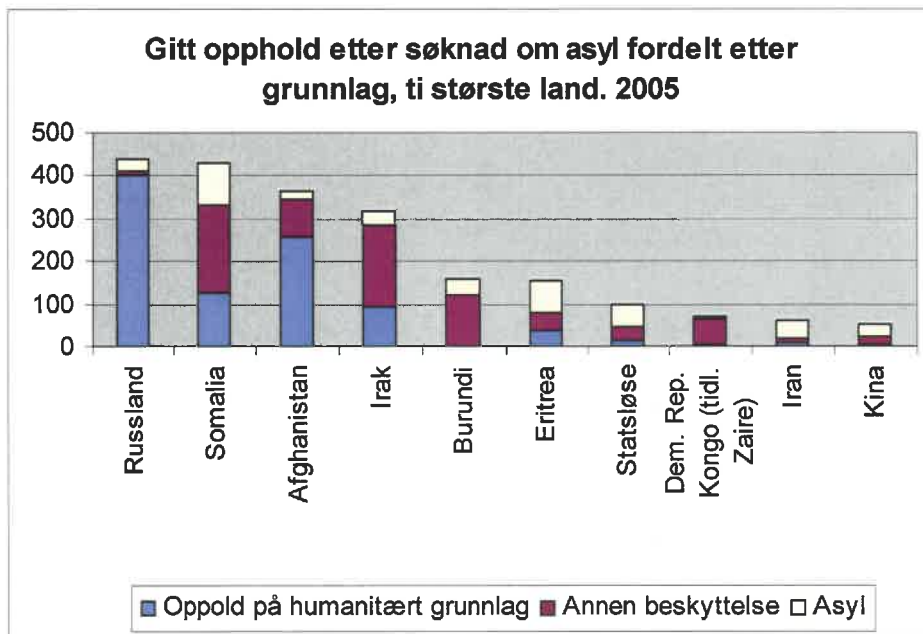
570 personer, eller ti prosent av dem som fikk søknaden realitetsbehandlet i 2005, fikk innvilget asyl og således status som asylsøkere. Av dem som fikk asyl, var flest borgere av Somalia og Eritrea eller statsløse asylsøkere. De fleste av de statsløse var palestinere. Til sammen utgjorde disse tre gruppene 39 prosent av alle som fikk innvilget asyl i 2005. Totalt ble det innvilget asyl fra 41 forskjellige land.

Annen beskyttelse

860 personer, eller 16 prosent av dem som fikk søknaden realitetsbehandlet i 2005, fikk opphold av ulike beskyttelsesgrunner. Av dem som fikk opphold på dette grunnlaget, var 60 prosent fra Somalia, Irak eller Burundi.

Opphold av humanitære grunner

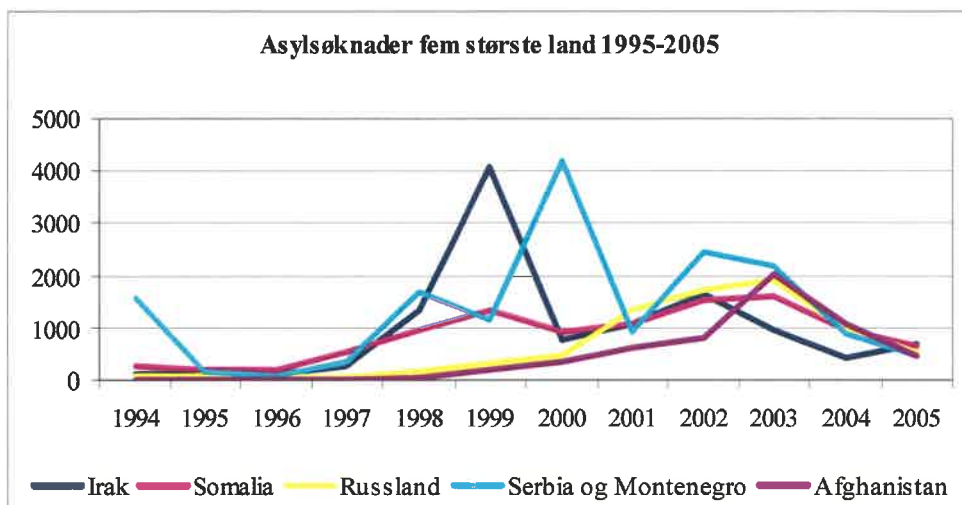
I overkant av 1050 personer, eller 19 prosent av dem som fikk søknaden realitetsbehandlet i 2005, fikk opphold av humanitære grunner. Denne kategorien gjelder for asylsøkere som ikke innvilges opphold etter asyl eller flyktningkonvensjonen eller på bakgrunn av andre internasjonale konvensjoner, men som likevel kan gis opphold på grunnlag av "sterke" eller "særlig sterke menneskelige hensyn". I alt 38 prosent av den som ble gitt opphold av humanitære grunner, var fra Russland (de fleste med tsjetsjensk etnisitet).

Figur 3. Gitt opphold etter søknad om asyl fordelt etter grunnlag, ti største land. 2005

I 2005 ble 4800 flyktninger og familieinnvandrede bosatt i norske kommuner. Det ble bosatt flest flyktninger i Oslo kommune i 2005, til sammen 472. Deretter følger Trondheim, Bergen, Kristiansand og Stavanger. I forhold til folketallet var det en av Norges minste kommuner, Bykle, som bosatte flest. Av fylkene var det Vest-Agder som bosatte flest i forhold til folketallet.

Det har vært en nedgang i antall asylsøknader i 2005 i forhold til 2004 (se Figur 4). Nedgangen i 2005 var på 32 prosent og mer enn 2500 søknader. Nedgangen i antallet søknader henger i følge UDI trolig sammen med effektivisert og differensiert saksbehandling, kortere saksbehandlingstider og fravær av konflikter i Europas nærområder og dermed en generell nedgang i antallet asylsøkere i Europa. I EU gikk asylsøknader samlet ned med 16 prosent fra 2004 til 2005, herunder var nedgangen for de nye EU-landene 33 prosent, mens for de gamle landene var nedgangen på 16 prosent. Norge hadde per tredje kvartal 2005 den tredje største relative nedgangen blant de industrialiserte landene.

Figur 4. Asylsøknader fem største land 1995-2005

Samfunnets felles verdier som utgangspunkt for integrering

Spørsmål knyttet til innvandring og integrering har vært på den politiske dagsorden i over 30 år. Staten har den primære oppgaven å sikre at vi får til en god integrering. Det er imidlertid viktig at ikke staten står alene om å arbeide med dette spørsmålet. Alle må bidra til at integreringen skaper et inkluderende flerkulturelt samfunn. Ut fra en kristen forståelse er integreringen knyttet nært sammen med menneskeverdet; at alle mennesker uavhengig av kultur og religion er like mye verdt og har krav på å bli møtt med respekt.

I en sak om integrering, er det imidlertid naturlig å begynne fra et mer allment ståsted enn det kristne. Som en grunnbetingelse for å snakke om integrering av innvandrere er det viktig å trekke frem at samfunnet trenger en forankring i et minimum av felles verdier. Vi er i dag et pluralistisk samfunn hvor mange ulike verdisyn og ulike religioner lever side om side. Selv om vi velger våre egne livsveier og livsprosjekter, trenger vi også å stå samlet om noe. Vi trenger noe som er felles. Noe er allerede gitt. Menneskerettighetene er det viktigste konsensuspregede norm og verdigrunnlag vi har. Men, politikken og lovgivningen kan ikke garantere at innbyggerne, sekulære og religiøse, fremmedkulturelle eller etnisk norske, deler de *holdninger* som demokratiet hviler på. Det er derfor viktig at vi sammen finner frem til overbevisende grunnlag for definisjonen av hva som kan tolereres og hva som ikke kan tolereres. Dette grunnlaget må alle parter og grupper i samfunnet kunne akseptere. Integreringspolitikken, for å lykkes, krever at vi inviterer til en bredere norsk debatt om kjerneverdiene i vårt kulturelt mangfoldige samfunn. Hvilke verdier skal Norge være bygget på?

I forhold til denne saken er det særlig viktig å finne et nytt grep om det norske "vi". Hvordan kan vi finne definisjoner som ikke isolerer eller stenger folk ute? Selv om vi har en kristen kulturarv må vi i dag også ta stilling til at mange innvandrere har tatt med seg sin religion til landet; herunder er Islam den mest utbredte. Hvordan skal vi som majoritet møte og inkludere folk som har en annen kultur og en annen religion? Dette er særlig utfordrende når vi i Norge også har en plikt til å ta vare på det som er nedarvet. Hvis ingen andre land tar vare på det, forsvinner dette arvegodset og verden blir fattigere.

Videre i dette dokumentet vil det første redegjøres for hva som har vært kirkens bidrag på dette området fram til i dag. Deretter vil det diskuteres konkrete utfordringer til kirken på dette området og virkemidler for å møte dem.

Kirkens bidrag fram til i dag

Da Norge åpnet for økt arbeidsinnvandring på 1970-tallet kom det ganske snart kirkelige initiativ som svar på de nye utfordringene som innvandringen representerte. Det ble avgitt uttalelser fra Bispemøtet og etter hvert også fra Kirkemøtet, det ble tatt organisatoriske grep, prosjekter og dialogarbeid ble satt i verk.

Uttalelser

I 1975 kom den første uttalelsen fra Bispemøtet om "Vårt forhold til fremmedarbeiderne", i en situasjon der Norge hadde relativt få nye landsmenn. Uttalelsen la vekt på forholdet mellom innvandring og tilrettelegging av forholdene for dem som bosatte seg her. Senere har det kommet flere uttalelser fra Bispemøtet (34/79, 24/93, 15/94, 03/99). Disse vektlegger ulike sider ved temaet innvandring, alt etter som hvilke utfordringer som til enhver tid har vært/blitt opplevd som presserende, så som kirkeasylsaken i 1993. Adressatene for uttalelsene har dels vært de offentlige myndighetene og dels ulike nivåer i kirken. I alle uttalelsene er menighetenes oppgave understreket spesielt, med bl.a. å "tilby praktisk hjelp og å utvikle fellesskapsformer som på en naturlig måte inkluderer fremmedarbeidere og deres familier" (1975) og "å vise vennlighet, hjelpsomhet og gjestfrihet mot dem som er fremmede" (1979). Biskopene minner spesielt om den oppgaven det er å hjelpe kristne innvandrere til å finne sin plass i menigheter og i andre kristne sammenhenger.

Organisering

Da Kirkemøtet hadde "Kirkens innvandrerarbeid" på sin agenda i 1986, var det organiseringen av kirkens arbeid på dette feltet som stod i fokus. Man var opptatt av at dette feltet fikk prioritet i den sentralkirkelige administrasjonen og gikk inn for en midlertidig løsning ved at Oslo bispedømmes innvandrerkonsulent også ble tillagt et nasjonalt ansvar. Oslo opprettet en særskilt stilling for dette feltet i 1981, og denne var fram til 2005 den eneste stillingen i kirken med dette som spesielt ansvar. I 2005 ble "Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere" etablert, med en egen stilling til å følge dette arbeidet (se nedenfor). Kirkemøtets henstilling fra 1986 var med dette blitt realisert. Både Bispemøtet og Kirkemøtet oppfordret bispedømmene til å opprette egne innvandrerutvalg. Dette ble etterkommet i noen bispedømmer.

Norsk Økumenisk Forum for Innvandringsspørsmål - NØFI

Forumet ble opprettet på midten av 1980-tallet, med det formål å utveksle erfaringer, tanker og idéer vedrørende innvandringsspørsmål. De som har deltatt i forumet fra starten har vært: Frikirkens ulandsinformasjon, Norges Kristelige Studentforbund, Frelsesarméen, Metodistkirken, Kvekerne, Oslo bispedømmeråd, Mellomkirkelig råd. Baptistkirken og Kristent Interkulturelt Arbeid kom med på et senere tidspunkt. Den katolske kirke ved Norges Unge katolikker var med noen år. Etter at Flyktningsnettverket ble etablert, anså forumet sin virksomhet i stor grad ivaretatt av det nye organet og anbefalte overfor Norges Kristne Råd at forumet ble nedlagt.

Kristent Interkulturelt Arbeid

Initiativtakerne til organisasjonen Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) så tidlig utfordringene og startet opp i 1974 (den gang: Kristent innvandrersarbeid). Dette er nå den største organisasjonen i landet som arbeider for innvandrere, flyktninger og asylsøkere. KIA's formål er å hjelpe kristne med minoritetsbakgrunn til å finne seg til rette i kirker og forsamlinger i Norge, presentere kristen tro for dem som ønsker å bli kjent med denne, drive diakonalt arbeid og arbeide med holdninger, informasjon og kursvirksomhet innad i kirken og i samfunnet. Organisasjonens "Lov" er Likeverd, Omsorg, Vennskap. KIA er et økumenisk samarbeid der de fleste bispedømmeråd, frikirker og misjonsorganisasjoner er medlemmer og samarbeidsparter. Landet er delt inn i åtte regioner, med kontorer i følgende byer: Oslo, Drammen, Skien, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Ålesund og Trondheim. Ca. 3 prosent av organisasjonens budsjett dekkes av offentlig støtte.

Prosjekter og tiltak

Gjennom årene har det blitt tatt initiativ til prosjekter og tiltak på ulike plan i kirken, til dels i samarbeid med andre kirkesamfunn, organisasjoner og institusjoner. Noen av disse blir omtalt i det følgende.

"Vennekontakttjenesten"

Et 3-årig prosjekt med vennekontakttjeneste for innvandrere ble etablert i Oslo bispedømme. Asker, Bærum og Oslo hadde vært sitt prosjekt der kirken samarbeidet med kommunenes flyktningkontor og Norges Røde Kors, med UDI -region øst som observatør. Prosjektidéen ble spredt til hele landet, med den målsetting at menighetene skulle være det koordinerende ledd i arbeidet. Etter en del tid påtok Røde Kors seg å følge opp prosjektet, som i evalueringen var blitt anbefalt å skifte navn til "Flyktningeguiden". Røde Kors organiserte arbeidet med egne folk og ressurser og fikk etablert en mer permanent ordning.

"Kirkelig dugnad for flyktninger"

I 1993/94 kom det spesielt mange flyktninger til Norge på grunn av krigen på Balkan. Myndighetene lanserte i den forbindelse begrepet "Nasjonal dugnad" for å engasjere det norske folk i integrering i lokalsamfunnene. "Kirkelig dugnad for flyktninger" ble kirkens bidrag, der Den norske kirke og Norges Kristne Råd gikk sammen om prosjektet, støttet av kommunal- og arbeidsdepartementet. Målsettingene for det lokale arbeidet var å arbeide for åpne og inkluderende lokalsamfunn, arbeide for å skape vilje til sameksistens på tvers av bakgrunn, kultur og tro, arbeide for å integrere flyktingene i de lokale nettverk. Prosjektledelsens oppgave var å bistå lokalmenighetene med rådgivning, metodeutvikling, kompetanseutvikling og prosjektstøtte. 71 menigheter var prosjektets primære målgruppe, men Kirkelig dugnad ønsket å utfordre samtlige menigheter i landet.

Erfaringer og konklusjoner finnes i egen rapport, men følgende kan trekkes fram her: Kontakten med kommunenes flyktingansvarlige var entydig positiv, integrering er langsiktig arbeid og er i første rekke avhengig av lokalt engasjement (mindre av penger). En spesiell utfordring ble det å arbeide for å integrere mennesker som kun hadde "midlertidig beskyttelse" og ikke skulle bli boende permanent i Norge.

MOD (Mangfold og dialog)

Mangfold og dialog er en samling metoder som tar utgangspunkt i normale menneskelige reaksjoner på endringer i samfunnet. Man arbeider ut fra troen på at det i et demokrati er

nødvendig å kunne samtale om redsler, vurderinger og handlingsalternativer uten aggresjon. MOD er et konkret virkemiddel for å virkeliggjøre målene om integrering av innvandrere i samfunns- og arbeidsliv. MOD-arbeidet foregår gjennom kurs av 2- til 3 dagers varighet. Deltakere er et bredt spekter av elever, studenter og yrkesaktive.

MOD-konseptet forvaltes av organisasjonene Norsk Folkehjelp, Utdanningsforbundet, Norges Røde Kors og Den norske kirke. Den norske kirke har ansvar for at menighetene får del i MOD. Prioriterte målgrupper er konfirmanter, frivillige og ansatte medarbeidere. Det arbeides også inn mot andre trossamfunn.

MOD har røtter tilbake til Kirkenes Verdensråds "Programme to Combat Racisme". Sverige har brukt programmet fra 1989. Forskning i vårt naboland på ulike antirasisme-kampanjer har vist at MOD er et av de få som har betydning i det holdningsskapende arbeidet.

Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere

Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere er et økumenisk forum som ble formelt etablert 16. mars 2005. Nettverket har sitt sekretariat i Norges Kristne Råd og vil bidra til en nyutvikling av norske menigheter, kirker, kirkelige organisasjoner og institusjoners engasjement for og arbeid sammen med flyktninger og innvandrere. Konkret kan det handle om:

- Formidle informasjon til/fra medlemmene
- Organisere kurs og fagforum
- Bygge relasjoner til miljø innen flyktning- og innvandrerearbeid
- Være et kontaktpunkt og pådriver overfor norske myndigheter
- Dokumentere erfaringer fra kirker og kirkelige organisasjoner og institusjoners flyktning- og innvandrerearbeid, og bidra til å spre erfaringene samt metodeutvikling av dette arbeidet

Nettverkets eiere er alle deltakende menigheter, kirkesamfunn, kirkelige organisasjoner og institusjoner. Disse utgjør også nettverkets medlemmer. Disse er: Kirkens Nødhjelp, Stiftelsen Betanien, Kirkens Bymisjon, Den norske kirke ved Mellomkirkelig råd og Oslo bispedømmeråd, Diakonhjemmet, Det norske baptistsamfunn, Kristent interkulturelt arbeid, Pinsekirken i Bærum, Norges Kristelige Studentforbund og Frikirkelig Studieforbund.

Lokale prosjekter og tiltak

Det finnes ingen nøyaktig oversikt over hva som finnes av lokale tiltak og prosjekter med sikte på integrering. Den landsomfattende kartleggingen av diakonalt helsearbeid i Den norske kirke 2004 viste at sytten prosent av menighetene har kontakt- og fellesskapsbyggende arbeid rettet mot flyktninger/innvandrere. Dette dreier seg om tiltak over en bred skala, så som norskkurs, tverrkulturelle temasamlinger, kontaktarbeid, dialogarbeid og aktivitetsgrupper for kvinner, tverrkulturelt kafétilbud. Tsunami-katastrofen, jordskjelvet i Pakistan og striden om Muhammed-karikaturene har i den siste tiden gitt støtet til flere konkrete møtepunkter og tiltak lokalt.

Myndighetene regner med at ca en tredel av innvandrere og flyktninger som kommer til Norge er kristne. Da tar man utgangspunkt i opprinnelseslandets dominerende religion og kultur. På denne bakgrunn kan man anta at et fåtall av innvandrere tilhører den evangelisk-lutherske tro og derfor kjenner åndelig tilhørighet til Den norske kirke. Kirke- og trostilhørighet blir altså ikke registrert.

Mange innvandrere som kommer fra tradisjonelle kristne kulturer ønsker å slutte seg til kirke- og menighetsliv der de bosetter seg, og da primært til det kirkesamfunn de allerede tilhører. Mange kirkesamfunn i Norge som får store grupper nye medlemmer tilsluttet sin menighet har vist stor vilje til inkludering og har satset mye på å ta vel imot dem. Baptistkirken har for eksempel ansatt en egen ”innvandrerprest”. Erfaringer viser imidlertid at når større grupper av innvandrere slutter seg til enkelte menigheter, så har de etter en tid behov for å organisere seg som egen menighet, med gudstjenestefeiring på sitt morsmål. Det er i dag registrert 52 kristne etniske menigheter i Oslo. Disse spenner over et bredt spekter av ulike kirkesamfunn, også lutherske (Svenska kyrkan). Den katolske kirke har maktet å holde menigheten sammen ved å tilby messer på en rekke ulike språk og har ansatt prester med ulik etnisk bakgrunn til å betjene de forskjellige gruppene i menigheten. Disse gudstjenestene finner sted i den lokale kirke.

Religionsdialog

Kirken har i dialogen med innvandremiljøene lagt vekt på samtale om religion, i første rekke forholdet kristendom – islam. Dialogen har vært et møte mellom likeverdige parter, ved personlig deling og gjensidig lytting. Et viktig utgangspunkt var konferansen ”Norge som et flerkulturelt samfunn” i 1988, der også representanter for muslimske trossamfunn deltok. Dialogsenteret Emmaus ble etablert av Den nordiske Kristne Buddhistmisjonen (nå: Areopagos) i 1991 og har etter hvert utviklet seg til å bli et ”senter for dialog og spiritualitet”. I 1993 ble ”Kontaktgruppen for Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd” opprettet. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn kom til i 1996, etter initiativ fra flere av minoritetssamfunnene. Sammen med Verdikommisjonen ble det initiert et meget representativt dialogprosjekt som spente over et bredt spekter av temaer (skolespørsmål, samlivsspørsmål, familie, vold og krig, forbruk og rettferd, religions- og livssynsfrihet). Det har også blitt etablert regionale fora for tros- og livssynsdialog i flere byer.

Konkrete utfordringer til/for kirken og virkemidler for å møte dem:

a) Innad i kirken

Kirken sentralt og regionalt

Kirken har engasjert seg på mange måter siden innvandringen tok til for alvor. Det har vært uttalelser og oppfordringer, ulike former for bredt samarbeid om ulike prosjekter og tiltak. Gjennom praksis har kirken kunnet bidra til endrede holdninger. Det er liten tvil om at dette har betydd noe.

På et mer grunnleggende nivå har kirken viktige ting å bidra med i integreringsdebatten. Den kristne troen utgjør en sterk motivasjonskraft og har avgjørende innvirkning på mange menneskers engasjement og prioriteringer. Det å være kristen er også å være del av et internasjonalt fellesskap av troende. Vår kristne identitet er en styrke i møte med det fremmede. Uten å være trygg på egen *identitet*, er det vanskelig å møte andre. Det betyr noe å ha en religion i bunnen. Troen binder oss sammen og preger språk, kultur, ritualer og verdivalg. Ut ifra denne arven har vi særlig mulighet til å se verden fra de marginalisertes side. Kristen tro bringer håp og tillit.

Fra sentralt hold er imidlertid ikke satsningen og fokuset på feltet integrering spesielt sterkt hvis man sammenligner med andre kirkesamfunn i Norge. Arbeidet bæres i stor grad av

entusiaster ute i en del menigheter. Når det gjelder *organiseringen* av dette feltet i Den norske kirke, synes det også som om det er noe uklare strukturer og ansvarsforhold. Et flerkulturelt perspektiv bør bygges inn i kirkens dokumenter og strategier, som diakoniplaner, trosopplæring etc. – Å gi det forankring sentralt og eventuelt regionalt på bispedømmenivå styrker mulighetene til å handle lokalt og forplikter kirken som helhet. Kirken bør ha en strategi om kompetanseheving på alle nivåer i kirken på det flerkulturelle og flerreligiøse. Det diakonale arbeidet må særlig styrkes på dette feltet slik at det bedre kan arbeide for å integrere innvandrere i menigheten.

Den lokale kirken

Hva er så de konkrete utfordringene for Den norske kirke på lokalplan? De fleste lutherske kristne innvandrere er fra vestlige land, få antas å ha ikke-vestlig bakgrunn. Uansett, en innflytter fra fjern eller nær bør kjenne seg sett og *velkommen i en ny menighet*. I bymenigheter kan det være vanskelig å oppdage nye faste gudstjenestebesøkende, men med oppfinnsomhet kan man også nå disse. Historiene om dem som selv tok kontakt med kirken og siden aldri hørte noe mer, er for mange. Her er det et betydelig forbedringspotensial. Lutherske kristne må melde seg inn i Den norske kirke for å bli medlem. Erfaringer viser at selv dette kan bli unødvendig problematisk. I rundskriv fra Kultur- og kirke departementet av 01.02. 2006 pålegges kirkebokfører å forvise seg om at vedkommende er *døpt*. Men hvor vanlig er det å ha med seg dåpsattest når man kommer til landet?

Mange innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn tilhører kirkesamfunn utenfor Den norske kirke. Men det er ikke menigheter fundert på deres etnisitet eller konfesjon på alle stedene de bosetter seg. Hvordan kan lokalmenigheten på Senja bli et åndelig hjem i en slik situasjon? Hvilke barrierer finnes, hvilke av dem kan løses og hvilke må man leve med?

Den norske kirke praktiserer et åpent *nattverdfellesskap*; det betyr at alle dømte troende er velkommen uansett hvilket kirkesamfunn de tilhører. Det er altså mulig med full deltakelse i det gudstjenestelige fellesskapet. *Liturgien* er universell, men med norske tilpasninger. Dette gjelder særlige salmene og melodistoffet. Menighetene utfordres til å reflektere over hvordan kirkens verdensvide fellesskap kan bli tydeligere i gudstjenesten og hvordan tradisjoner fra andre land kan berike det liturgiske arbeidet.

Arbeid er en viktig nøkkel til integrering. Det å rekruttere mennesker med innvandrerbakgrunn til kirkelig utdanning og stillinger er en mulig vei å gå. Spesielt bør en søke å få ansatt personer med innvandrerbakgrunn i områder der en stor andel av befolkningen er innvandrere. Det bør også legges til rette for og oppfordre menigheter til at personer som har språk – eller arbeidspraksis i forbindelse med introduksjonsordningen (se Figur 5) kan ha praksis i menigheter. I følge Kirkelovens bestemmelser kan stillinger og verv innen kirken kun innehas av kirkens medlemmer (§ 29). Men biskopen kan dispensere fra dette kravet (Tjenesteordning for biskop § 11). Dette kan dermed gi adgang til også å stille til menighetsrådvalg. Det er imidlertid et spørsmål om vi ønsker at menighetsrådene skal være åpne for personer som ikke er medlemmer av Dnk. Innvandrere som ønsker å stille til valg burde oppfordres til å melde seg inn i Dnk.

Som nevnt ovenfor vil mange etnisk kristne danne sine egne menigheter, med *gudstjenestefeiring* på sitt morsmål. For disse er det et problem både å finne prest/menighetsleder som snakker deres morsmål og å finne egnede lokaler for sin gudstjenestefeiring. Det siste er en utfordring for menighetene som disponerer både kirkerom

og menighetshus, eller for de kristelige organisasjonene med sine bedehus. Når det gjelder kirkerommet, er det kirkelig fellesråd som bestemmer leietakstene for å dekke utgiftene. Her bør det utvises både generøsitet og fleksibilitet. På den annen side er dette en balansegang i forhold til å integrere innvandrere i det lokale menighetslivet. Hvis man legger til rette for at nasjonale/etniske grupper som ønsker det skal kunne ha egne samlinger, bør man samtidig gå inn for at gruppen har kontakt med en norsk menighet/ kirkesamfunn, gjerne formalisert, for eksempel ved at lederne har et nettverk sammen med prester. Ungdomsgrupper bør også oppfordres til å være mer blandet. Språk og kultur er en mindre barriere for 2. generasjons innvandrere.

b) Kirken i samfunnet

Integrering av innvandrere er også en oppgave for sivilsamfunnet som kirken er en del av, i likhet med humanitære organisasjoner og annen frivillig og uorganisert virksomhet. Det er et mål at alle – uansett tros- og livssynstilhørighet – skal finne sin plass og rolle i lokalsamfunnet. Her har kirken en diakonal oppgave, i å bidra til å skape *møteplasser og fellesskap*, og å ta i bruk ressurser og kompetanse. Kirken har en oppgave både overfor sine medlemmer og trossøsken, og de som for øvrig bor i lokalmiljøet, men tilhører andre religioner og livssyn.

Identitet. Som innvandrer kan en lett føle at en dras mellom ulike kulturer og identiteter slik at en blir kulturelt hjemløs. Det er viktig at innvandrere opplever det som en styrke å være tokulturell, eller å ha flere identiteter. I denne sammenheng må det også trekkes frem at mange nordmenn har felles erfaringer med dem som kommer til Norge for å bosette seg. Nordmenn har også reist og emigrert. Kirken bør bidra til å synliggjøre at det er noe allmennmenneskelig ved det å holde på sitt opphav samtidig som man orienterer seg i det nye landet.

Kommunen er kirkens viktigste samarbeidspart når det gjelder integrering. Det er kommunene som har ansvar for introduksjonsprogrammet (se Figur 5 og 6). Kommunene har sine flyktningkonsulenter som har detaljkunnskap om forholdene og behovene i kommunen. De kjenner til hva andre organer og organisasjoner i kommunen gjør og kan dermed koordinere ressursene. Dette åpner for deltakelse fra sivilsamfunnet, der kirken har muligheter for å komme inn med presentasjon og tilbud. Kirkelig fellesråd er en naturlig koordinator fra kirkens side i dette arbeidet. Det er også naturlig at kirken søker samarbeid med organisasjoner som driver arbeid for lokal integrering, slik som Røde Kors gjennom ”flyktningguiden”.

Introduksjonsordningen

Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet. Alle kommuner som bosetter flyktninger har plikt til å tilby introduksjonsprogrammet. Deltakelse i kommunale introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktningene.

De kommunale introduksjonsprogrammene tar sikte på å gi grunnleggende ferdigheter i norsk samt innsikt i norsk samfunnsliv. Det er også viktig å forberede deltakerne på et aktivt arbeidsliv eller motivere til utdanning. Personer som deltar i programmet har krav på en introduksjonsstønad. Det er lagt opp til et nært samarbeid mellom kommune og Aetat i arbeidet med programmet.

Integrerings og mangfoldsdirektoratet (IMDI) har veilednings- og oppfølgingsansvar overfor kommunene og deres arbeid med ordningen.

Kilde: www.imdi.no

Figur 5. Introduksjonsordningen

Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere er lovfestet fra 1. september 2005.

Voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har rett og plikt til å gjennomføre 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er kommunen som har ansvar for å tilrettelegge opplæringen.

For å få bosettingstillatelse eller norsk statsborgerskap, må innvandrere gjennomføre 300 timer opplæring eller kunne dokumentere tilstrekkelig kunnskap i norsk eller samisk.

Kilde: www.imdi.no

Figur 6. Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Det finnes mye *kompetanse* og lang *erfaring* i kirken vedrørende integrering av innvandrere som kirken kunne gjøre seg bruk av i større grad. Kristent interkulturelt arbeid og Flyktningnettverket, som begge er omtalt ovenfor, ønsker å være ressurssteder for menighetene. Enkeltpersoner og miljøer har integrering og dialog som sitt speciale. Det er utarbeidet mye litteratur og ressursmaterieell som fins på internett, samt lenker til ressurssteder. Spesielt skal nevnes en nyutgivelse som spesielt vil legge til rette for det lokale møtet på tvers av kultur og religion. Ressurspermen "På vei mot et inkluderende samfunn" er et praktisk verktøy for å skape flerkulturelle fellesskap.

Som trossamfunn har kirken et særlig ansvar for å reflektere over teologiske/eksistensielle spørsmål i møtet med mennesker med en annen tro. Det har som nevnt ovenfor i flere år pågått ulike *religionsdialogprosesser* som Dnk har vært deltager i. Disse har mye handlet om hvilke rettigheter den enkelte har, for eksempel i forhold til KRL-faget, men også spørsmål knyttet til våre felles verdier har vært berørt. Utfordringen fremover er å våge å gå inn i de mer ømtålige temaene. Håndteringen av Muhammed-karikaturene har vist at det vil være mulig og at dialog nytter. Dialogen har båret frukter. I det flerkulturelle og flerreligiøse Norge er det mer og mer viktig å legge til rette for åpne og trygge møter mellom mennesker av forskjellig tro og religiøs tilhørighet. Det er nå viktig å oppmuntre til at slike møter også skjer på lokalplan i kirken. En nytilsatt prosjektleder i de sentralkirkelige råd skal nettopp hjelpe menighetene i dette. Samtidig vil Kirkemøtet 2006 ha til behandling en sak om "Teologiske utfordringer i religionsmøtet i Norge", som vil fungere som en praktisk hjelp til lokalmenighetene. Kirken har dessuten en viktig mulighet gjennom KRL-faget i skolen. Her kan kirken bistå skolen i tilrettelegging av dette faget slik at det blir et fag som åpner for gjensidig respekt og forståelse.

c) Utfordringer til politiske myndigheter

Anerkjenne forskjellighet. Hvordan finne ordninger som anerkjenner at noen er forskjellige og ofte blir diskriminert, uten at vi eksotiserer "de" andre? Ordninger for flyktinger og innvandrere må være tilstrekkelig rause til at de gir muligheter for en god start i et nytt land, samtidig som de ikke er for ulike de ordninger som norske statsborgere har – slik at vi ikke skaper unødige motsetninger. Fordommer og foraktfull propaganda baner vei for fiendebilder og polarisering. For sjenerøse ordninger skaper dessuten lett klienter og står i strid med selve målet for integreringen: å sette innvandrerne i stand til å klare seg selv.

Gi folk en god start. Deltakelse i kommunale introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktingene. Introduksjonsprogrammet har imidlertid noen hull. Den inneholder ikke rett til lønnet fødselspermisjon. For å ha krav på familiegjenforening stilles det også krav om at en økonomisk må kunne underholde sin ektefelle/familie. Introduksjonsstøtten er såpass lav at en i praksis må være i jobb for å kunne få familiegjenforening, noe som fort kan ta tid. I menneskerettighetene står det at alle har rett på et familieliv, og i lys av burde dette burde det også være en rett til familiegjenforening for nyankomne innvandrere. Det er vanskelig å skape seg et nytt liv i et nytt land når en går og venter på at en skal bli gjenforent med sin familie. En annen utfordring som særlig kaller på oppmerksomhet er de innvandrere som ikke omfattes av verken introduksjonsprogram eller norsktilbud (se Figur 5 og 6). To grupper som ikke omfattes av noen av disse ordningene er EØS-borgere og studenter/Au pair. En tredje gruppe er arbeidsinnvandrere og ektefeller av arbeidsinnvandrere.

Språk er fundamentalt for integrering. Introduksjonsprogrammet gir ikke alle grupper rett til gratis norsk kurs. Det er viktig at også innvandrere fra EØS-land får dette tilbudet. Samtidig må det utvises fleksibilitet i forhold til innvandrernes kompetanse.– Alle har ikke behov for å gå like lenge på kurs. Regelverket er i dag slik at en ikke har krav på norsk kurs før en er sikret opphold. Dette forsinker integreringsprosessen og kirken ber om at alle flyktinger og innvandrere, selv når en venter på beskjed om permanent opphold, bør få tilbud om norsk kurs.

Retten til arbeid. Å arbeide er nært knyttet til realiseringen av menneskeverdet. Norsk integreringspolitikk bør derfor samordnes med arbeidsmarkedspolitikken, med gode sosiale og økonomiske ordninger. En ordning med at jobbsøkere kan sende inn anonyme CV-er, kan

resultere i at arbeidsgivere bevisst velger bort innvandrernavn. I Sverige har man hatt suksess med denne ordningen. En forsøksordning kan innføres i statlige bedrifter, og hvis den blir vellykket, kan private bedrifter bli oppfordret til å følge opp.³ En annen særlig utfordring er kvinnens stilling. Gratis kjernetid i barnehagen for barn av innvandrere kan lette kvinners mulighet til å komme ut i arbeidslivet. Andre måter å hjelpe innvandrere inn i arbeidslivet er traineeordninger der man spesielt fokuserer på å få fram innvandrere som ledere (Oslo kommune har f.eks. en slik traineeordning). Arbeidsplasser bør også legge til rette for stille rom/bønnerom som kan brukes både av muslimer og av andre. Flere av bedriftene som omtales som gode flerkulturelle arbeidsplasser har slike rom (Posten, Sporveien). De brukes kanskje mest av muslimer, men man kan gjerne oppmuntre til at det er et flerreligiøst rom.

Det religiøses plass i samfunnsdebatten. Det religiøse spiller en viktig rolle i offentligheten og det "hellige"- det som hører det guddommelige til - er noe av fundamentet i menneskers identitet. Sekulære eller andre religiøse aktører trenger ikke være enige, men det er viktig at vi forstår hverandre. Gjennom brede møteplasser mellom folk av ulike kulturer og religioner vil vi kunne allmenngyldiggjøre religiøse argumenter og trosoppfatninger slik at det skaper forening og forståelse. Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) er et godt eksempel på hvordan staten kan tilrettelegge for dialog. Myndighetene kan ikke se på de religiøse aktørene utelukkende som kanaler for å få fram sine saker/ synspunkter/ verdier (LES: ha kontakt med imamer fordi vi må fortelle dem at omskjæring er galt.)

Det norske "vi". Det er viktig å finne et nytt grep om det norske "vi". Hvordan kan vi finne definisjoner som ikke isolerer eller stenger folk ute? I denne sammenheng er det nyttig å referere til et hovedskille mellom en tysk og en fransk tradisjon i oppfatning av hva det vil si å være en nasjon. Den tyske tradisjonen bygger på forestillingen om at en nasjon er basert på et fellesskap av felles etnisitet, språk og tradisjon (etnos tradisjonen). Den franske tradisjonen ser på nasjonen primært som et politisk konstruert fellesskap. Det som knytter nasjonen sammen her er at hver enkelt borger har spesifikke rettigheter innenfor fellesskapet (demos-tradisjonen). Det synes klart at en etnisk sammensatt norsk befolkning gjør etnos tradisjonen problematisk som grunnlag for nasjonen Norge. I demos tradisjonen kan nasjonen være flerkulturell og fleretnisk og omfatte flere folkegrupper på norsk territorium.

Selv om etnos tradisjonen basert på felles etnisitet, språk og tradisjon ikke lenger kan gi en fullgod og inkluderende definisjon på hva det vil si å være norsk, er det et poeng å fremheve at det ikke er noe galt i å være majoritet; det er snarere et spørsmål om hvordan vi forvalter dette majoritetsansvaret. Hva er det positive ved å være majoritet? Vi har en plikt til å ta vare på det som er nedarvet. Som en del av introduksjonsordningen bør deltakerne presenteres for religiøse grupper, inkludert presten og kirken. Perspektivet bør være å lære noe om det norske/ historisk norske. På den andre siden, er det klart at etnos tradisjonen kan skape diskriminering. I så måte er det viktig å sikre rettighetene til innvandrere bedre. Politisk bør sivilsamfunnets/ frivillige aktørers rolle i forhold til integrering anerkjennes sterkere enn i dag. Introduksjonsprogrammet alene skaper ikke integrering. De kommer ikke i jobb, får ikke nettverk, jobb, venner og god livskvalitet dersom ikke "vanlige" folk er involvert.

³ Se f.eks denne saken i Aftenposten om saken:

<http://www.aftenposten.no/forbruker/jobbogstudier/job/article1173908.ece?service=print>

Forslag til Kirkemøtets vedtak

Til Den norske kirkes egne organer:

- Det bør gjøres en gjennomgang av strukturer og ansvarsforhold i Den norske kirke på dette feltet. Dnk bør nedsette en egen ressursgruppe som jobber med dette og samordner sine aktiviteter.
- Et flerkulturelt perspektiv bør bygges inn i kirkens dokumenter og strategier som diakoniplaner, trosopplæring etc.
- Den lokale kirken bør sikte mot å få til integrerte menigheter hvor innvandrere finner sin plass innenfor menigheten og deltar i gudstjenesteliv og andre aktiviteter. Samtidig må det også legges til rette for at innvandrergrupper kan organisere seg som egen menighet, med gudstjenestefeiring på sitt morsmål ved behov.
- Det diakonale arbeidet må styrkes på dette feltet. Kompetansen for diakoner og andre kirkelig tilsatte bør heves gjennom etterutdanning slik at de bedre kan jobbe for å integrere innvandrere i menigheten.
- Innen rammen av strategiplanen 2005-2008 om *integrering av flerkulturelt perspektiv* i arbeidet (under diakoni) bør integrering betones som satsingsområde for menighetene.
- Kirken bør samarbeide med kommunene ved flyktningkonsulentene, spesielt vedrørende dem som ikke omfattes av introduksjonsordningen.
- Det bør rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn til kirkelig stillinger.
- KiA bør anerkjennes ved å oppfordre kirken på alle nivåer til å bruke den kompetansen som ligger i samarbeid med KiA, flyktningnettverket, og i de frivillige organisasjonene.
- Kirken bør igangsette et samtaleopplegg rundt spørsmålet "Hva vil det si å være norsk?".
- Dialogarbeidet mellom muslimer og kristne må fortsette. Store deler av de som kommer til Norge er muslimer. Som kirke har vi en god mulighet til å forstå deres forhold til det "hellige"- det som hører det guddommelige til.
- Kirkelige og teologiske utdanninger må i sine læreplaner og undervisning gjenspeile at vi er et flerkulturelt samfunn, med de utfordringer og muligheter det innebærer.

Til offentlige myndigheter:

- Grunnlaget for god integreringspolitikk er dialog. Det offentlige har en rolle i å legge til rette for dialogarenaer.

- Ordninger for flyktninger og innvandrere må være tilstrekkelig rause til at de gir muligheter for en god start i et nytt land. Norsk integreringspolitikk må samordnes med arbeidsmarkedspolitikken, med gode sosiale og økonomiske ordninger.
- Hullene i Introduksjonsprogrammet må tettes: Det bør være en rett til lønnet fødselspermisjon, introduksjonsstøtten bør økes og det bør være en rett til familiegjenforening.
- Staten bør legge til rette for at jobbsøkere kan sende inn anonyme søknader slik at arbeidsgivere ikke velger bort innvandrernavn.
- En særlig utfordring er kvinnens stilling. Her kan man f. eks. vurdere et tiltak som å gi gratis kjernetid i barnehagen for barn av innvandrere. Et tiltak som vil kunne lette innvandrerkvinnens mulighet til å få arbeid.
- Språk er et annet fundament for integrering. Språkopplæring bør starte tidlig i asylmottaket og alle bør få tilbud om norskkurs, selv om ikke varig opphold er innvilget.
- Det bør igangsettes en dialog om våre felles verdier. Vi må finne overbevisende grunnlag for definisjonen av hva som kan tolereres og hva som ikke kan tolereres, og dette grunnlaget må alle parter kunne akseptere.

